

na základě zákona č. 36/1993 Sb. mezi jednotlivé okruhy vysílatele veřejné služby vstoupilo v platnost 1. září 1993.¹⁴⁴⁾ Šlo o nejrozsáhlejší změnu ve vysílání tzv. veřejnoprávního rozhlasu od listopadu 1989. „Stanice Vltava, ačkoliv nemá největší poslechovost a koneckonců ani jinde ve světě stanice tohoto typu vysokou poslechovost nemají, musí být na VKV už prostě proto, že jedině ty umožňují stereofonní příjem. Druhá stanice, Radiožurnál, se také bez VKV neobejde. Do obtíží se dostala Praha, šířená na středních vlnách. Jeden z posluchačů návrat na střední vlny nazval cestou do rozhlasového pravěku. Není to jen v tom, že na SV nelze uplatnit stereofonní signál, ale kvalita poslechu je nesrovnatelná. O přidělu sítě ČRo, tedy jedinému rozhlasu, který šíří program ze zákona, rozhodla Poslanecká sněmovna. O tom, jak budou sítě sestaveny, rozhodla Rada ČR pro rozhlasové a televizní vysílání – za kvalitu přenosu ručí s.p. Správa radiokomunikací. Vedení Českého rozhlasu se může snažit o jedině: zákon změnit a vybojovat třetí VKV síť, či alespoň žádat o doplnění stávající středovlnné sítě. A také to děláme,“ objasnil přerozdělení vysílacích sítí mezi jednotlivé okruhy ČRo generální ředitel rozhlasu Vlastimil Ježek.¹⁴⁵⁾

Generální ředitel ČRo později mnohokrát kritizoval tu část zákona č. 36/1993 Sb., která se týkala rozdělení vysílacích sítí mezi provozovatele vysílání ze zákona a provozovatele vysílání na základě licence. Podle něj šlo o neodborné, lobbingem soukromé sféry vysílání ovlivněné rozhodnutí Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, které pro obě složky duálního systému vypadá jen zdánlivě souměrně.¹⁴⁶⁾

V letech 1993–1995 nejen, že se Českému rozhlasu nepodařilo zákonem počet vysílacích sítí v pásmu VKV rozšířit, ale zároveň přišel i o středovlnnou síť, jejímž prostřednictvím šířil program stanice Radiožurnál.¹⁴⁷⁾

Dne 14. června 1994 proto vedení Českého rozhlasu oznámilo druhý největší zásah do tradičního schématu vlastních kmitočtových sítí. S platností od 1. července 1994 opustila stanice Radiožurnál střední vlny a v této souvislosti došlo k řadě podstatných změn v rozdělení ostatních vysílacích sítí Českého rozhlasu. Změny byly v první řadě reakcí na rozhodnutí Rady ČR pro RTV přidělit jednu středovlnnou síť soukromé rozhlasové stanici Echo.¹⁴⁸⁾ Zásah Českého rozhlasu do schématu vlastních kmitočtových sítí v praxi znamenal výměnu vysílacích sítí v pásmu velmi krátkých vln mezi okruhy Vltava a Radiožurnál. Důvod: síť VKV vysílačů, která šířila program okruhu Vltava, umožňovala vysílat a přijímat informace v systému RDS (Radio Data System).¹⁴⁹⁾ Systém RDS, určený převážně pro rozhlasové stanice zpravodajského typu, zůstával ve vysílání Vltavy v podstatě nevyužitý. Od 1. do 15. července 1994 vysílal Český rozhlas na středovlnné síti, na niž získalo licenci soukromé Rádio Echo, zvláštní informační program, který byl sestaven z různých pořadů všech okruhů ČRo a z častých a podrobných informací o změnách vysílacích kmitočtů jednotlivých stanic ČRo.¹⁵⁰⁾

Po neúspěchu projektu Rádía Echo a odejmutí licence této soukromé rozhlasové stanici¹⁵¹⁾ získal Český rozhlas druhou středovlnnou síť. Síť středovlnných vysílačů, kterou vysílatel veřejné služby už jednou užíval a která zůstala po krachu Rádía Echo volná, mu byla přidělena zákonem č. 301/1995 Sb.¹⁵²⁾ Začátkem roku 1996 začal Český rozhlas jejím prostřednictvím šířit svůj nový okruh ČRo 6/RSE.

Právní úprava č. 301/1995 Sb. je platná dosud. Na jejím základě má Český rozhlas přidělenou síť vysílačů umožňující pokrytí České republiky dvěma vysílacími okruhy v pásmu středních vln, dvěma vysílacími okruhy v pásmu velmi krátkých vln a jedním vysílacím okruhem v pásmu dlouhých vln.

Od roku 1996 se Český rozhlas snaží získat dílčí kmitočty v pásmu VKV pro stanici Praha. Děje se tak v rámci vlastních kmitočtových úspor či v rámci volných kmitočtů přidělených mu Radou ČR pro rozhlasové a televizní vysílání. Celoplošnou síť v pásmu velmi krátkých vln pro šíření programu stanice Praha vysílatel veřejné služby dosud nezískal.

2.5.3 Český rozhlas 6/Rádío Svobodná Evropa

Atypický projekt – tak zhodnotila Rada ČR pro rozhlasové a televizní vysílání společný okruh Českého rozhlasu a Rádía Svobodná Evropa, který vznikl ve druhé polovině roku 1995.¹⁵³⁾

Spolupráce mezi Českým rozhlasem a českou redakcí Rádía Svobodná Evropa začala 22. března 1994, kdy generální ředitelé obou institucí Vlastimil Ježek a Pavel Pecháček podepsali smlouvu o pronájmu části budovy ČRo v Praze na Vinohradech Svobodné Evropě. Podle dohody se česká redakce RSE přestěhuje z Mnichova do Prahy ještě v první polovině roku 1994. Stěhování si vynutila úsporná opatření amerického Kongresu, který redukoval rozpočet RFE/RL.¹⁵⁴⁾ „Existence pod jednou střechou s Českým rozhlasem nebude v žádném případě znamenat fúzi či vzájemnou závislost,“ prohlásil při podpisu dohody Pavel Pecháček.¹⁵⁵⁾ Z budovy Českého rozhlasu v Praze na Vinohradech zahájila česká redakce Rádía Svobodná Evropa své vysílání 1. července 1994 v 5.00 hodin.¹⁵⁶⁾

Dne 28. června 1995, rok po přestěhování české redakce Rádía Svobodná Evropa do Prahy a zahájení vysílání z vinohradské budovy Českého rozhlasu, generální ředitel ČRo Vlastimil Ježek a ředitel RSE Pavel Pecháček oznámili na tiskové konferenci vznik nového programového okruhu „Český rozhlas 6/Rádío Svobodná Evropa“. Výrazně publicisticky a nekomerčně zaměřený nový okruh Českého rozhlasu s minimem

hudby a orientací na minoritní skupinu posluchačů by měl využít spolupráce vysílatele veřejné služby s českými redakcemi zahraničních rozhlasových stanic z USA (Rádio Svobodná Evropa a Hlas Ameriky), Velké Británie (BBC) a Německa (Deutsche Welle). Nová stanice by měla podle Pavla Pecháčka začít vysílat 1. října 1995.¹⁵⁷⁾ „V České republice vznikne prakticky bezkonkurenční, silná stanice zaměřená na politické zpravodajství a komentáře z domova i ze světa, poskytující více prostoru širokému spektru informací než kdokoliv jiný. Navíc prostřednictvím zahraničních stanic může prezentovat ve zvláštních relacích pohled na dění z Washingtonu, Londýna, Paříže, Bonnu apod. Tato stanice by měla být pro lidi, kteří nechtějí být pouze povrchně informováni. A těch je u nás, myslím, dost. Svobodná Evropa by si nadále zachovala svou identitu, totéž i ostatní stanice. To vyjadřuje i její předpokládaný název Český rozhlas 6/Rádio Svobodná Evropa,“ upřesnil později v rozhovoru pro Lidové noviny ředitel RSE Pavel Pecháček.¹⁵⁸⁾

Ohlášený vznik nového společného okruhu Českého rozhlasu a Rádía Svobodná Evropa vzbudil značnou nevoli Asociace provozovatelů soukromého vysílání (APSV) a Rady ČR pro rozhlasové a televizní vysílání. Prezident APSV Michal Zelenka upozornil dopisem Radu ČR pro RTV na nebezpečí, že se vznikem nové zpravodajsko-publicistické stanice ČRo 6/RSE se může proměnit formát okruhu Radiožurnál na hudební stanici. Představenstvo Asociace dospělo ke třem návrhům, jak se k novému společnému projektu Českého rozhlasu a Rádía Svobodná Evropa postavit. Buď mu zabránit jako příliš riskantnímu. Či ho povolit za podmínky zákazu jakéhokoliv komerčního využití, zákazu sčítání reklamních časů v rámci veřejnoprávního rozhlasu a nedotknutelnosti dnešních formátů stanic Radiožurnál, Praha, Vltava a regionálních studií ČRo. I třetí návrh dává novému okruhu zelenou, ovšem za předpokladu, že místo na středních vlnách ho bude Český rozhlas provozovat v rámci Radiožurnálu na jeho stávajících frekvencích.¹⁵⁹⁾ Generální ředitel ČRo Vlastimil Ježek obavy Asociace z toho, že existence nového okruhu ČRo 6/RSE změnil formát Radiožurnálu v hudební stanici konkurující soukromým rozhlasům vzápětí odmítl: „Opravdu nevidím žádný důvod, proč bychom měnili formát Radiožurnálu – této nejposlouchanější stanice v České republice. Myslím, že obavy privátních rádií jsou naprosto zbytečné...“¹⁶⁰⁾

Rada ČR pro RTV zveřejnila nesouhlasné stanovisko ke vzniku společného okruhu Českého rozhlasu a Rádía Svobodná Evropa 30. srpna 1995. Podle předsedy regulačního orgánu Bohuslava Hanuše je celý projekt technicky nemožný a zároveň odporuje českému zákonu o rozhlasovém a televizním vysílání. Rada ČR pro RTV konstatuje, že hlavním problémem projektu je prolnutí tzv. veřejnoprávního subjektu s držitelem licence, což je bezprecedentní případ narušení duálního systému vysílání a popření základní konstrukce zákonů v oblasti vysílání.¹⁶¹⁾ Generální ředitel ČRo Vlastimil Ježek reagoval na stanovisko Rady dopisem, v němž uvedl, že projekt ČRo 6/RSE nikdy nebyl hybridem, ale tzv. rebroadcastingem, který žádný z platných zákonů nezakazuje: „V podstatě jde o to, že buď bude projektovaná stanice vysílat přes licenci RSE a na jejím programu se bude některými svými pořady podílet Český rozhlas, či tomu bude naopak – tedy ostatní partneři budou vysílat přes kmitočtový příděl Českého rozhlasu. To, že za své pořady nebudou chtít žádné peníze je věcí dohody.“ Český rozhlas podle Vlastimila Ježka nikdy neuvažoval o vytvoření společného podniku či akciové společnosti. Dopis, v němž v souvislosti s bankrotem společnosti provozující na středních vlnách soukromé Rádio Echo¹⁶²⁾ navrhuje, aby se druhou vysílací sítí Českého rozhlasu v pásmu středních vln stala síť této soukromé stanice, odeslal Ježek i předsedovi Stálé komise Poslanecké sněmovny pro sdělovací prostředky Janu Kasalovi. Zároveň s ním mu navrhl změnu příslušného paragrafu v zákoně č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasové a televizního vysílání: „...provozovateli rozhlasového vysílání ze zákona se vyhrazují přenosové cesty (část kmitočtového spektra) a síť vysílačů, umožňující pokrytí území ČR dvěma vysílacími okruhy v pásmu středních vln, dvěma okruhy v pásmu velmi krátkých vln a jedním vysílacím okruhem v pásmu dlouhých vln.“¹⁶³⁾

Začátek vysílání nového okruhu ČRo 6/RSE byl nakonec oproti původnímu harmonogramu odložen o měsíc. Generální ředitel ČRo Vlastimil Ježek to odůvodnil tím, že Rada ČR pro rozhlasové a televizní vysílání i parlamentní komise pro sdělovací prostředky shodně doporučují, aby byl projekt realizován na vysílací síti přidělené Českému rozhlasu. Vysílatel veřejné služby věří, že pro tento záměr získá na základě zákona volnou středovlnnou síť po zkrachovavším Rádiu Echo. Vlastimil Ježek ještě doplnil, že vysílání stanice ČRo 6/RSE bude v každém případě zahájeno 6. listopadu 1995.¹⁶⁴⁾

Stanice Český rozhlas 6/Rádio Svobodná Evropa začala vysílat 6. listopadu 1995 na středovlnné síti Rádía Svobodná Evropa (1287 kHz). Zahájení vysílání ČRo 6/RSE znovu vyvolalo negativní reakci Rady ČR pro RTV. 8. listopadu 1995 předseda Rady Bohuslav Hanuš konstatoval, že regulační orgán nadále nesouhlasí s postupem Českého rozhlasu a Rádía Svobodná Evropa zvoleným při uvádění společného projektu do praxe: „...přetrvávají závažné legislativní překážky pro provozování tohoto společného vysílání veřejnoprávního rozhlasu a držitele licence Rádía Svobodná Evropa. Dle našeho názoru jde o bezprecedentní případ zneužití dobrého jména a vážnosti obou subjektů. Rada očekává, že Rádio Svobodná Evropa podnikne urychlené kroky vedoucí k legalizaci celé situace. Duální systém vysílání přísně rozlišuje a odděluje provozovatele ze zákona a držitele licence. Proto také tyto skupiny provozovatelů podléhají odlišnému právnímu režimu a nelze doporučit žádnou formu prolínání. Jejich spojením dochází podle Rady pro rozhlasové a televizní vysílání k narušení duálního systému a popření základní kon-

strukce zákonů v oblasti vysílání. Rada hodlá proto s představiteli Rádia Svobodná Evropa o celé záležitosti v nejbližších dnech znovu jednat.¹⁶⁵⁾ Ředitel RSE a šéfredaktor ČRo 6/RSE Pavel Pecháček odmítl, že by ČRo a RSE v souvislosti se zahájením vysílání nového okruhu zneužily dobrého jména a vážnosti obou subjektů.

Při následných jednáních mezi Radou ČR pro RTV, Českým rozhlasem a Rádiem Svobodná Evropa došlo nakonec k dohodě. Rada požadovala po ČRo 6/RSE zejména jasnou identifikaci programových bloků participujících stanic tak, aby bylo jednoznačně zřejmé, kdo (který ze subjektů) je odpovědný za obsah programu.¹⁶⁶⁾ Tomuto požadavku regulační instituce stanice ČRo 6/RSE vyhověla 20. listopadu 1995, kdy upravila svou identifikaci.¹⁶⁷⁾ Tím skončily spory o společný okruh Českého rozhlasu a Rádia Svobodná Evropa.

Začátkem ledna 1996 získal Český rozhlas na základě zákona č. 301/1995 Sb. i druhou středovlnnou síť, na níž vysílalo zaniknuvší Rádio Echo.¹⁶⁸⁾ Vysílatel veřejné služby využil tuto síť k šíření signálu okruhu ČRo 6/RSE.

2.5.4 Český rozhlas 4 – neexistující okruh

Úvaha, že jeden z okruhů vysílatele veřejné služby by měl oslovit mladšího posluchače, byla v Českém rozhlasu v uplynulých deseti letech latentně přítomna stále. Před listopadem 1989 plnila funkci okruhu pro mladé posluchače stanice EM, která vznikla spojením českého Mikrofóna a slovenského Elánu (populárních rozhlasových programů pro mládež) a její pravidelné vysílání bylo zahájeno 4. září 1989.¹⁶⁹⁾ Na začátku devadesátých let okruh EM zanikl. V souvislosti s dynamickým rozvojem soukromého rozhlasového vysílání (zvláště hudebních stanic) pocítil Český rozhlas citelný úbytek mladých posluchačů.

Na přelomu let 1994 a 1995 začalo vedení ČRo rozpracovávat projekt čtvrtého okruhu, který by byl určen převážně mladším posluchačům a který by této cílové skupině nabízel vyšší kulturní obsah než tak činí provozovatelé vysílání na základě licence.¹⁷⁰⁾

První zmínku o ČRo 4 je možné objevit ve výroční zprávě Rady Českého rozhlasu za rok 1994, kterou v polovině června 1995 projednala stálá komise Poslanecké sněmovny pro sdělovací prostředky. Rada ČRo v dokumentu konstatuje, že vysílatel veřejné služby chce v roce 1995 mimo jiné usilovat o vytvoření čtvrtého vysílacího okruhu určeného pro mladé posluchače.¹⁷¹⁾

Generální ředitel Českého rozhlasu Vlastimil Ježek se k připravované stanici ČRo 4 podrobněji vyjádřil v rozhovoru pro Týdeník Rozhlas v prosinci 1995: „Původně jsme chtěli začít s vysíláním Čtyřky 24. prosince 1995. Do dnešního dne však nemáme dokončen projekt optimalizace vysílacích sítí a já přece nemohu připustit, aby Čtyřka vysílala na úkor ostatních stanic. To prostě nejde. Navíc hledáme frekvence pro Prahu, její slyšitelnost není všude dobrá a na středních vlnách je méně kvalitní. A za třetí vyvstal problém finanční, plynoucí ze snížení procenta reklamy. Za této situace jsme se s myšlenkou na stanici pro mladé rozloučili. Dočasně.“¹⁷²⁾

Proti záměru vytvořit čtvrtý okruh Českého rozhlasu vystoupila Asociace provozovatelů soukromého vysílání i ředitelé jednotlivých privátních stanic. Například generální ředitel Evropy 2 a ředitel programu Frekvence 1 Michel Fleischmann se nejen v této věci obrátil otevřeným dopisem na předsedu stálé komise Poslanecké sněmovny pro sdělovací prostředky Jana Kasala: „...již tak špatně žijící sektor privátních lokálních a regionálních hudebních stanic bude totálně zničen v okamžiku, když by začal ČRo 4 vysílat. Schovávat se za ‚vážnější témata‘ je urážlivé vůči soukromým stanicím a prokazuje to, že v Českém rozhlasu nikdo neposlouchá, co soukromé stanice vysílají a vytvářejí. Jsou to hlavně privátní rádia, zaměřená na mladší generace, která neustále – už jen z potřeby být v kontaktu se svými posluchači – zpracovávají témata, jež se mládeže dotýkají. Stačí se zeptat jakékoli asociace boje proti AIDS, abyste se o tom přesvědčili. Český rozhlas se svými prostředky má na tuto aktivitu již dostatečně stanic a kmitočtů – a přesto je nevyužívá.“¹⁷³⁾

V květnu 1996 generální ředitel Českého rozhlasu Vlastimil Ježek oznamuje, že vysílatel veřejné služby vyhověl protestům majitelů soukromých stanic a nebude koncipovat čtvrtý okruh Českého rozhlasu jako hudební stanici pro mladé posluchače, ale jako stanici, která by měla poskytovat aktuální dopravní servis: „Důležité je, aby dopravní informace směřovaly co nejrychleji ke svým adresátům v místech, kterých se to týká, proto by tato stanice měla mít podobu sítě regionálních okruhů. Výrazně nás v tom podporuje například BESIP. Máme připraveno technické zabezpečení i tým lidí, který by takové vysílání zajišťoval, ale i v tomto případě musíme vyčkat na stanovisko Rady. Mohlo by být dle mého soudu kladné. Už proto, že tento typ stanic je v Evropě většinou doménou veřejnoprávních rozhlasů, ale také proto, že přiděl regionálních frekvencí (Českému rozhlasu – poznámka V.M.) zákon umožňuje.“ Ježek naznačil, že vedení Českého rozhlasu má již konkrétní návrh řešení pro Radu ČR pro RTV, nechtěl jej ovšem upřesnit.¹⁷⁴⁾

Další zmínka o stanici ČRo 4 se objevuje v Ročence Českého rozhlasu 1997. Pod úvodním slovem generálního ředitele Vlastimila Ježka je mezi sedmi klíčovými úkoly ČRo v roce 1998 bod pátý: „Připravíme projekt stanice ČRo 4 pro ‚teenagery‘.“¹⁷⁵⁾ V Ročence Českého rozhlasu 1998 však již není o čtvrtém okruhu ani zmínky. Z tohoto důvodu se čtenář nedozví, jak byl jeden z klíčových úkolů vysílatele veřejné služby v roce 1998 plněn.

Příprava a jednotlivé proměny projektu stanice ČRo 4 jsou jedním z důkazů neucelené koncepční práce vedení Českého rozhlasu v devadesátých letech. Vedení rozhlasu je schopno během půl roku radikálně změnit formát uvažované stanice z hudebního okruhu orientovaného k mladšímu posluchači na stanici s dopravním servisem. Celkem logicky se nabízejí otázky: Schází v tzv. veřejnoprávní části našeho duálního systému okruh pro mladé nebo pro okruh pro motoristy? Okruhy s jakým zaměřením a obsahem vlastně náš vysílatel veřejné služby postrádá? Tyto otázky však nebylo vedení Českého rozhlasu v několika uplynulých letech schopno veřejnosti jasně zodpovědět.

2.5.5 Koncesionářský poplatek – hlavní příjem Českého rozhlasu

Historické kořeny sousloví „koncesionářský poplatek“ sahají do doby, kdy začalo rozhlasové vysílání. Původně šlo o monopolní poplatek, který souvisel s monopolem ve věci radiotelegrafie a radiofonie (což je historické označení rozhlasového vysílání). Stát, který měl monopol na vysílání povoloval občanovi poskytnutou koncesi vlastnictví rozhlasového přijímače. Za zmíněnou koncesi platil občan pravidelný – koncesionářský – poplatek.

Ve světě je vysílání veřejné služby ve všech jeho podobách (státní, vládní a veřejnoprávní) financováno z veřejných zdrojů. Financování veřejného rozhlasu a televize systémem rozhlasových a televizních poplatků je pouze jednou ze tří možností alokace veřejných zdrojů. Jde o:

- a) rozhlasový a televizní poplatek¹⁷⁶⁾ (veřejnoprávní koncept)
- b) státní rozpočet, státní dotace (veřejné vysílání je úzce spjato se státní mocí, která má možnost vysílání ovládat a využívat ve svůj prospěch na úkor jeho nezávislosti a služby veřejnosti; nicméně používá se nejen v autoritativních režimech, ale i v některých demokratických státech, kde byl poplatek zrušen, kde převážnou část vysílání zajišťují komerční organizace a kde je veřejné vysílání provozováno státem jako národní kulturní instituce – NHK v Japonsku, ABC v Austrálii, CBC v Kanadě)
- c) zvláštní daň (nejčastěji jako daň z elektroměru, případně jako odvod z účtu za placení elektřiny, který se převádí do rozpočtu vysílatelů; příloha „Radio and television licence fees“ z EBU Review ukazuje, že se užívá nejen v rozvojových zemích, ale i v Evropě – Řecko, Turecko, Portugalsko) (Šmíd, 1994).

Před listopadem 1989 byl Československý rozhlas financován ze státního rozpočtu. Stát však vybíral od posluchačů na základě zákona č. 110/1964 Sb., o telekomunikacích, ve znění pozdějších předpisů, rozhlasový poplatek.¹⁷⁷⁾ Posluchači platili v roce 1989 poplatek za rozhlasový přijímač ve výši 10 Kčs.

Kromě 360 milionů Kčs výnosů z poplatků dotoval stát v roce 1990 ze svého rozpočtu rozhlasové vysílání dalšími 330 miliony korun. Celkové náklady Československého rozhlasu činily v roce 1990 necelých 720 milionů Kčs, z nich největší položku (více než 55 procent) tvořily náklady na šíření signálu.¹⁷⁸⁾ Kvůli rostoucím finančním nárokům rozhlasového vysílání na státní rozpočet byla nucena federální vláda přijmout nepopulární opatření: s účinností od 1. dubna 1991 zvýšila rozhlasový poplatek z 10 na 20 Kčs.¹⁷⁹⁾

Koncem roku 1991 došlo k další významné změně: Československý rozhlas přestal být dotován ze státního rozpočtu. Zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, stanovil, že finanční zdroje získané ze sazeb za používání přijímačů jsou příjmem provozovatelů ze zákona.¹⁸⁰⁾ Zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, následně podrobněji upravil financování vysílatele veřejné služby. Výši rozhlasového poplatku však nezměnil.

Zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu definoval tři zdroje příjmů tzv. veřejnoprávního rozhlasu¹⁸¹⁾:

- a) výnos ze sazeb za používání rozhlasových přijímačů
- b) příjem z vlastní podnikatelské činnosti
- c) výnos z reklamního vysílání (přičemž čas vyhrazený v rozhlasovém vysílání reklamě nesmí přesáhnout jedno procento denního vysílacího času)¹⁸²⁾

Hlavním zdrojem příjmů vysílatele veřejné služby jsou právě výnosy ze sazeb za používání rozhlasových přijímačů. Koncesionářské poplatky se na příjmech Českého rozhlasu podílejí z více než 80 procent.¹⁸³⁾

V letech 1993–1994 se Český rozhlas dostal vinou stagnující výše koncesionářského poplatku do obtížné finanční situace. 30. června 1993, již při svém prvním veřejném vystoupení ve funkci generál-

ního ředitele ČRo, Vlastimil Ježek konstatoval, že jedním ze zásadních problémů vysílatele veřejné služby je výše koncesionářských poplatků a nutnost „zákonného vymezení na vymáhání těchto poplatků“. ¹⁸⁴⁾ Podle dosavadní právní úpravy nehrozí neplatičům poplatků žádné sankce a rozhlas nemá ani šanci je soudní cestou vymáhat.

Hospodaření Českého rozhlasu v 1993 skončilo účetní ztrátou přesahující 21 milionů korun a platební neschopností ve výši 46 milionů korun. V roce 1994 se platební neschopnost ČRo podařilo vyrovnat, účetní ztráta za tento rok přesáhla 6 milionů korun. ¹⁸⁵⁾ Zvyšující se ztráty ČRo vedly jeho generálního ředitele k tomu, že v listopadu 1993 požádal vládu a ministerstvo financí o zvýšení rozhlasového poplatku. Žádost však nebyla vyslyšena. ¹⁸⁶⁾ V prosinci 1993 Vlastimil Ježek oznámil, že Český rozhlas kvůli nedostatku peněz ve svém rozpočtu ukončí od 1. ledna 1994 vysílání stanice Radiožurnál na dlouhých vlnách a postupně omezí vysílání i na vlnách středních: „Kdybychom v roce 1994 užívali všechny vysílací sítě, museli bychom místo dosavadních zhruba 250 spojům 316 milionů korun. Po plánované redukci vysílacích sítí to však bude jen 226 milionů korun.“ ¹⁸⁷⁾ S plánem rozhlasu zrušit vysílání na dlouhých a omezit vysílání stanice Radiožurnál na středních vlnách nesouhlasila Rada ČR pro rozhlasové a televizní vysílání. Rada ČR pro RTV a Rada Českého rozhlasu se v prosinci 1993 znovu obracely na ministra financí Ivana Kočárníka, aby nově posoudil finanční situaci vysílatele veřejné služby. V březnu 1994 podpořila návrh ČRo na zvýšení koncesionářských poplatků z 20 na 25 korun i stálá komise Poslanecké sněmovny pro sdělovací prostředky. Začal vznikat samostatný zákon o rozhlasových a televizních poplatcích.

Zásadním mezníkem v historii rozhlasového (koncesionářského) poplatku se stal 8. prosinec 1994, kdy Poslanecká sněmovna schválila zákon č. 252/1994 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích. Podle této právní normy se rozhlasový poplatek platí ze zařízení technicky způsobilého k příjmu a následně k reprodukci vysílání Českého rozhlasu (dále jen „rozhlasový přijímač“). Fyzické osoby mají povinnost platit rozhlasový poplatek z jednoho přijímače, z druhého a každého dalšího přijímače poplatek neplatí. Právníky osoby platí rozhlasový poplatek z každého rozhlasového přijímače. Zákon č. 252/1994 Sb. rovněž usnadnil postih těch majitelů rozhlasových a televizních přijímačů, kteří je na poště nepřihlásili k evidenci a tudíž neplatí koncesionářské poplatky. Zákon totiž zakotvil kromě povinnosti platit poplatky i přísné sankce pro neplatiče, které dosud chyběly. Poruší-li poplatník některou z povinností, bude muset kromě dlužných částek zaplatit i přírůžku 5000 Kč za každý rozhlasový přijímač. Dlužnou částku může Český rozhlas vymáhat prostřednictvím soudu. ¹⁸⁸⁾

Zákon č. 252/1994 Sb. zároveň zvýšil od 1. dubna 1995 rozhlasový poplatek z 20 na 25 korun.

Ještě před začátkem platnosti nové právní normy o rozhlasových a televizních poplatcích zahájily Český rozhlas a Česká televize společnou kampaň proti neplatičům poplatků. Jejím cílem bylo nejen zvýšit platební morálku majitelů přijímačů, ale zároveň vytvořit u veřejnosti širší povědomí o tom, co jsou to koncesionářské poplatky a proč se platí. „Neplatič si nyní musí uvědomit, že porušuje zákon se všemi důsledky,“ konstatoval generální ředitel ČRo Vlastimil Ježek. Podle něj nelze věc stavět jako otázku dobrých nervů neplatičů, i když nový zákon neumožňuje přímou kontrolu domácností. „Není to jako jízda v metru, kde si může někdo spočítat, že se vyplatí riskovat občasnou pokutu, než řádně platit jízdné,“ prohlásil Ježek. Neplatič by podle něj totiž musel unikat postihu 16,5 roku. Teprve pak by ušetřené poplatky vydaly na pokutu. ¹⁸⁹⁾

Ředitelé Českého rozhlasu a České televize Vlastimil Ježek a Ivo Mathé shodně označili za chybu nového zákona to, že se nepočítá s indexací rozhlasových a televizních poplatků (jejich pravidelným zvyšováním ve vazbě na inflaci). Zvýšit se tedy mohou pouze změnou zákona. ¹⁹⁰⁾

Indexaci rozhlasových a televizních poplatků se nepodařilo vysílatelům veřejné služby (Českému rozhlasu a České televizi) prosadit do zákona dodnes, ač v letech 1995–1999 toto téma nastolovaly nešetněkrát. Pravidelné navyšování koncesionářských poplatků v závislosti na inflaci by nepochybně posílilo nezávislost médií veřejné služby na elitě s rozhodovacími pravomocemi. To je pravděpodobně i hlavní důvod, proč politická elita ve své většině se zakotvením indexace poplatků do zákona nesouhlasí. Negativní stanovisko politické většiny je v tomto případě ku škodě duálního systému rozhlasového a televizního vysílání. Elita s rozhodovacími pravomocemi nechce připustit, že vysílatel veřejné služby je primárně odpovědný směrem k široké veřejnosti (koncesionářům), a teprve sekundárně směrem k moci výkonné a zákonodárné.

Společná kampaň vysílatelů veřejné služby za zlepšení platební morálky koncesionářů vedla k tomu, že se počet plátců rozhlasového poplatku během necelých šesti měsíců zvýšil o 160 tisíc fyzických osob. V červenci 1995 platilo koncesionářský poplatek za rozhlas 2 900 000 domácností. ¹⁹¹⁾

Po navýšení rozhlasových poplatků od 1. dubna 1995 se finanční situace Českého rozhlasu radikálně změnila. V roce 1995 dosáhl ČRo poprvé zisku – a to ve výši 50 milionů korun, přičemž byly vypořádány účetní ztráty z let 1993 a 1994. ¹⁹²⁾

S další žádostí o zvýšení rozhlasového poplatku se vedení ČRo obrátilo na Poslaneckou sněmovnu ve druhé polovině roku 1996. Vysílatel veřejné služby navrhl, aby se poplatky za užívání rozhlasového

příjímáče zvýšily z 25 na 45 korun. Předseda stálé komise Poslanecké sněmovny pro sdělovací prostředky Jan Kasal označil toto navýšení za nadsazené. Doplnil však, že žádost rozhlasu o zvýšení poplatku poslance nepřekvapila: „Je to nepoměr ve srovnání s tím, co rozhlas poskytuje, jestliže domácnost nyní zaplatí rozhlasový poplatek 25 korun měsíčně a za jeden lístek do kina 35 korun.“¹⁹³⁾ Vedení ČRo zároveň předložilo poslancům ještě variantní řešení, které spočívalo v zavedení tzv. inflačního paragrafu (tj. indexace poplatku) do textu zákona o rozhlasových a televizních poplatcích. Rozhlasový poplatek by se podle tohoto návrhu měl zvýšit od příštího roku jen o 11 korun, v následujících letech by se zvyšoval podle míry inflace.

Návrh novely zákona o rozhlasových a televizních poplatcích začala Poslanecká sněmovna projednávat v únoru 1997. Zákonodárci schválili tuto právní normu v tzv. prvním čtení. Novela zákona počítala s tím, že se rozhlasový poplatek zvýší z 25 na 35 korun. Návrh obsahoval i indexaci poplatku; s automatickou valorizací se počítalo v případě, že inflace přesáhne pět procent.

Ozvala se však soukromá rádia. Asociace provozovatelů soukromého vysílání (APSV) napsala zákonodárcům dopis, v němž v souvislosti s uvažovaným zvýšením poplatků za rozhlasový přijímač žádají radikální omezení vysílání reklamy v Českém rozhlasu, včetně odstranění veškerých jeho komerčních aktivit.¹⁹⁴⁾

Generální ředitel Českého rozhlasu Vlastimil Ježek nakonec uzavřel v květnu 1997 s Asociací provozovatelů soukromého vysílání dohodu. Vysílatel veřejné služby v ní přistoupil na snížení vysílání reklam z 0,2 procenta vysílacího času na maximálně tři minuty pro každý celoplošný okruh a pět minut pro regionální okruhy denně s tím, že čas nevyužitý na jednom kanálu nebude moci být převeden na kanál jiný. Kompenzací za snížené příjmy z reklamy má být podle textu dohody dvoukorunové navýšení rozhlasového poplatku oproti zamýšleným 35 korunám na 37 korun měsíčně. Soukromí vysílatelé se na oplátku zavázali vysílat účinnou reklamní kampaň za placení rozhlasových poplatků.¹⁹⁵⁾ Dohodu uvítali nejen poslanci, ale i Rada ČR pro rozhlasové a televizní vysílání. Regulační orgán ve své výroční zprávě za rok 1997 (v souvislosti s dohodou mezi ČRo a APSV) konstatuje, že vstřícnost a kooperativnost obou sektorů vysílání je ku prospěchu nejen samotným provozovatelům, ale i posluchačské veřejnosti.¹⁹⁶⁾

Autor této práce nemá na dohodu mezi vysílatelem veřejné služby a soukromými rozhlasovými stanicemi tak jednoznačně pozitivní názor jako poslanci či Rada. Dohoda odňala odpovědnost politikům a Radě ČR pro rozhlasové a televizní vysílání za financování vysílatele veřejné služby a přenesla ji na obě složky duálního systému vysílání, což je přinejmenším nestandardní řešení.

Na základě dohody mezi ČRo a APSV schválil Parlament zákon č. 135/1997 Sb., kterým se zvýšily koncesionářské poplatky za užívání rozhlasového přijímače z 25 na 37 korun měsíčně a radikálně se snížil objem reklamy ve vysílání ČRo.¹⁹⁷⁾ Tato právní norma je platná dosud.

2.5.6 Reklama ve vysílání Českého rozhlasu – jablko sváru

„Bojem o přežití“ nazývají provozovatelé soukromého rozhlasového vysílání své, osm let trvající požadavky, na úplné zrušení vysílání reklamy v Českém rozhlasu. Vysílání reklamy je pro soukromé rozhlasové stanice jediným zdrojem jejich příjmů, zatímco pro tzv. veřejnoprávní rozhlas je jedním ze tří zdrojů jeho příjmů.¹⁹⁸⁾

Vysílání reklamy a sponzorovaných pořadů v obou částech duálního systému poprvé upravil zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, schválený Federálním shromážděním 30. října 1991. Na základě tohoto zákona nesmí čas v rozhlasovém vysílání vyhrazený reklamám u provozovatelů vysílání ze zákona přesáhnout 5 procent, u držitelů licencí 20 procent denního vysílacího času. Zákon o Českém rozhlasu ze 7. listopadu 1991 konstatoval, že ve vysílání ČRo nesmí čas vyhrazený reklamě přesáhnout jedno procento denního vysílacího času. Tzv. veřejnoprávní rozhlas ovšem mohl nasčítat čas vyhrazený reklamě za všechny své vysílací okruhy (jedno procento reklamního času vymezené v zákoně se totiž podle právního výkladu vztahovalo na každou ze stanic ČRo zvlášť).

Protesty provozovatelů soukromého vysílání proti reklamě v Českém rozhlasu zesílily vždy, když vysílatel veřejné služby požádal Poslaneckou sněmovnu či vládu o navýšení koncesionářských poplatků.

Nejrozsáhlejší diskuse o vysílání reklamy v Českém rozhlasu zahájili poslanci v roce 1995 v souvislosti s přípravou novely zákona o rozhlasovém a televizním vysílání.¹⁹⁹⁾ Například 20. září 1995 poslankyně Kateřina Lojdrová (ODA)²⁰⁰⁾ navrhla, aby bylo úplně zrušeno dosavadní jedno procento vysílacího času Českého rozhlasu vyhrazené reklamám. Eva Matoušková (ODA) doporučila stanovit tuto sazbu na půl procenta. Předseda komise Jan Kasal preferoval stejně jako v případě České televize 0,8 procenta. Před konečným rozhodnutím si však poslanci vyžádali přehled o finančních důsledcích jednotlivých návrhů.²⁰¹⁾ V říjnu 1995 odeslala Asociace provozovatelů soukromého vysílání poslancům

dopis, v němž uvádí, že peníze získané z reklamy představují v rozpočtu Českého rozhlasu méně než deset procent, pro téměř 70 existujících soukromých komerčních rádií však tato částka odpovídá pětině všech prostředků, které jsou pro ně k dispozici. Veřejnoprávní rozhlas by se tedy podle Asociace mohl bez vysílání reklamy obejít. APSV odhaduje, že za prostředky odebírané Českým rozhlasem z reklamního trhu by se mohlo uživit patnáct malých, osm středních nebo jedna celoplošná rozhlasová stanice. Asociace dále viní Český Rozhlas z deformování cen reklamního trhu, protože je významně dotován výnosy z rozhlasových poplatků.²⁰²⁾ K úpravě vysílání reklamy v Českém rozhlasu nakonec dochází zákonem č. 301/1995 Sb.,²⁰³⁾ na jehož základě je limit pro reklamu z jednoho procenta snížen na pětinu (0,2 procenta vysílacího času reklamy na každém z pěti okruhů ČRo při zachování možnosti sčítání reklamních časů).

O dalším snížení reklamy v ČRo se diskutuje v první polovině roku 1997, kdy Poslanecká sněmovna začala projednávat zákon o zvýšení rozhlasových poplatků. Asociace provozovatelů soukromého vysílání (APSV) znovu konstatuje, že nesouhlasí s vysíláním reklamy v tzv. veřejnoprávním rozhlasu. S uvažovaným zvýšením poplatků za rozhlasový přijímač žádají soukromá rádia nejen omezení reklamy v Českém rozhlasu, ale i odstranění veškerých jeho komerčních aktivit. „Omezení reklamního času v Českém rozhlasu na 0,2 procenta nepřineslo takřka žádný efekt a nepřinese ho ani do budoucnosti,“ píše v dopise poslancům APSV, sdružující dvě celoplošné a 59 lokálních a regionálních rozhlasových stanic. Podle prezidenta Asociace Michala Zelenky se Českému rozhlasu značnou část výpadku příjmů z reklamy způsobeného snížením reklamního času podařilo nahradit „využíváním neomezeného prostoru pro sponzoring, podporu prodeje (např. soutěže, kvízy)“. Argumentuje přitom odhady vypracovanými Asociací, podle kterých se pro ČRo roční příjem z reklamy po omezení z jednoho na 0,2 procenta vysílacího času snížil v roce 1996 ze 100 na zhruba 80 milionů korun a v roce 1997 by měl dosáhnout 90 milionů. Michal Zelenka píše v dopise poslancům, že se ČRo na hrubém obratu v národní rozhlasové reklamě podílí přibližně 20 procenty, přičemž čistý roční příjem všech soukromých stanic tvořil v roce 1996 jen 60 procent rozpočtu ČRo. Protože prý vzniklá situace „v podstatě znemožňuje provozovat celoplošné soukromé vysílání s přiměřeným ziskem“, apeluje APSV na zákonodárce, aby v souvislosti s uvažovaným zvýšením rozhlasového poplatku ze stávajících 25 na 35 korun z veřejnoprávního vysílání zcela odstranili veškeré komerční aktivity, zejména sponzoring a tzv. podporu prodeje.

Vedení Českého rozhlasu s argumenty Asociace nesouhlasí. Generální ředitel ČRo Vlastimil Ježek konstatuje, že hrubé výnosy reklamy představovaly v roce 1996 částku 61,7 milionu korun. Ze sponzoringu vytěžil ČRo podle svého ředitele 8,8 milionu korun, tedy asi 0,7 procenta celkových příjmů. Ježek odhaduje, že v případě zvýšení rozhlasového poplatku z 25 na 35 korun měsíčně by měl napříště výnos z reklamy tvořit pouze 3,9 procenta celkových výnosů vysílatele veřejné služby. V rozhovoru pro Lidové noviny Vlastimil Ježek uvádí, že by se zrušením reklamy souhlasil „pouze při odpovídajícím zvýšení rozhlasových poplatků“.²⁰⁴⁾

Český rozhlas a Asociace provozovatelů soukromého vysílání nakonec uzavřely dohodu. Na jejím základě přijal Parlament ČR zákon č. 135/1997 Sb., který upravil vysílání reklamy v Českém rozhlasu a upravil výši koncesionářských poplatků.²⁰⁵⁾ Podle této právní normy nesmí prodej reklamního času přesáhnout 0,2 procenta z celkového vysílacího času ČRo. Zákon č. 135/1997 Sb. platí dosud.

2.6 Shrnutí

Po dvou letech od vzniku a počátku formování duálního systému v rozhlasové části mediální krajiny vysílalo na území České republiky bezmála čtyřicet soukromých rozhlasových stanic. Rada ČR pro rozhlasové vysílání pokračovala i po roce 1993 v demonopolizaci a deetatizaci vysílání. Její licenční politika zůstávala i nadále pod vlivem zjednodušeného pojetí liberalismu. Regulační instituce udělovala další licence k lokálnímu a regionálnímu rozhlasovému vysílání. Počet provozovatelů se rok od roku zvyšoval: V oblasti rozhlasového vysílání působilo v České republice v roce 1994 – 59 provozovatelů, v roce 1995 jich bylo již 87. Až v roce 1997 se jejich počet snížil na 79.

V roce 1993 začala historie privátního celoplošného vysílání v České republice. Rada nabídla soukromým provozovatelům na základě zákona č. 36/1993 Sb. dvě celoplošné vysílací sítě v pásmu velmi krátkých vln. Za koncepční je možné označit představu regulačního orgánu, s níž vstupoval do tohoto licenčního řízení: Jeden z budoucích provozovatelů měl vytvořit konkurenční stanici ke zpravodajskému okruhu ČRo 1 – Radiožurnál, druhý měl v budoucnu konkurovat univerzálnímu okruhu ČRo 2 – Praha. Zájem o licenční řízení byl značný. Přihlásilo se devatenáct žadatelů. První licenci nakonec získali předkladatelé projektu zpravodajsko-publicistického Rádía Alfa a druhou licenci obdržela akciová společnost R. G. Evropa 1 za projekt rodinného rádía Frekvence 1. Zhruba po roce vysílání se Rádio Alfa dostalo do finančních potíží, začalo shánět investora změnilo svůj formát. Pro Radu ČR pro RTV se stal držitel licence k vysílání Rádía Alfa, společnost Kaskol, problematickým provozovatelem. Více než tři roky trvaly

spory mezi regulačním orgánem a společností Kaskol. Jejich důsledkem bylo to, že po šesti letech vysílání neobhájilo Rádio Alfa, na rozdíl od Frekvence 1, svou licenci. 9. června 1998 proto získala druhou licenci k celoplošnému rozhlasovému vysílání společnost Londa s projektem informačního Rádía Impuls.

Jako nekoncepční a nerozumné se jeví rozhodnutí Rady z konce roku 1993, kterým došlo k vypsání licenčního řízení na volnou celoplošnou středovlnnou síť. Zákon č. 36/1993 Sb. sice přidělil Českému rozhlasu pouze jednu středovlnnou síť. Už ve chvílích, kdy tato právní norma vstupovala v platnost bylo zřejmé, že pro soukromého provozovatele bude velmi obtížné užít tak nákladnou stanici. Jen za šíření signálu prostřednictvím středovlnné sítě požadovaly České radiokomunikace více než 50 milionů korun. Do rozhodnutí o vypsání licenčního řízení řešila Rada problematiku druhé středovlnné sítě tak, že ji pronajala do dočasného užívání Českému rozhlasu. Po výrocích generálního ředitele ČRo Vlastimila Ježka, který koncem roku 1993 oznámil, že pokud nedojde ke zvýšení koncesionářských poplatků, veřejnoprávní rozhlas tuto síť opustí, Rada vypsala licenční řízení. Krok Rady kritizovala nejen většina mediálních expertů, ale i politická elita. Z pěti žadatelů vybral regulační orgán projekt Rádía Echo. Po roce vysílání stanice zkrachovala.

Vypsání licenčního řízení na druhou středovlnnou síť bylo oficiálně jedním z důvodů, proč Poslanecká sněmovna odvolala 9. července 1994 Radu ČR pro rozhlasové a televizní vysílání. Stalo se poté, co poslanci napodruhé nepřijali výroční zprávu regulační instituce. Radě bylo možné vytknout některá pochybení: například nepromyšlené vypsání licenčního řízení na druhou středovlnnou síť, nekoncepčnost při udělování licencí atd. Z dnešního pohledu je však zřejmé, že poslancům šlo při odvolání Rady hlavně o zájmy politické, nikoliv odborné. První Rada totiž během své existence celkem odvážně čelila tlakům, které na ni vyvíjely politické strany – především ODS.

K ustavení druhé Rady došlo ještě týž den: 9. července 1994. Nová Rada měla po svém jmenování jedinečnou šanci změnit a zprůhlednit licenční politiku a definovat svou koncepci. Svou šanci promarnila.

Druhá Rada pokračovala v extenzivním rozvoji privátního sektoru duálního systému. Za její existence provozoval soukromé rozhlasové vysílání historicky největší počet subjektů – 87. Stejně jako předchozí Rada i tato povětšinou rezignovala na kvalitativní stránku své práce.

Vyvrcholením uplatňování zjednodušeného pojetí liberalismu v audiovizuální části české mediální krajiny byla novela zákona o vysílání z roku 1995. Zákon č. 301/1995 Sb. změnil krom jiného zásadním způsobem problematiku licenčních podmínek a pravomocí Rady. Podle této právní normy nemůže mít regulační instituce žádné jiné nároky na provozovatele privátního vysílání než ty, které si sám vepsal do žádosti o licenci. Pravomoci Rady byly výrazným způsobem omezeny. Je zřejmé, že zákonodárci podlehlí při schvalování zákona č. 301/1995 Sb. lobby provozovatelů soukromého vysílání.

Paradoxně: Byla to liberální novela zákona o vysílání z roku 1995, která donutila regulační orgán přemýšlet nad koncepcí a směřováním audiovizuální části naší mediální krajiny. Rada, která sama čtyři roky uplatňovala ve své licenční politice zjednodušené pojetí liberalismu, začala přemýšlet nad liberalismem v našem duálním systému.

V letech 1996/1997 se objevují první náznaky sebereflexe práce Rady. Regulační instituce začíná přemýšlet nad dalším vývojem v oblasti privátního rozhlasového vysílání. Rada zároveň formuluje první teze do své budoucí koncepce rozvoje a směřování duálního systému.

Důsledkem extenzivního rozvoje soukromého sektoru duálního systému bylo to, že Český rozhlas byl vnímán pouze jako doplněk duálního systému vysílání, a nikoliv jako jeho rovnocenná část. Tuto tezi potvrzuje rozdělení vysílacích sítí, problematika navyšování koncesionářských poplatků a vysílání reklamy v Českém rozhlase. Rovněž vedení ČRo nedokázalo definovat postavení vysílatele veřejné služby v duálním systému.